

MAGYAR KURIR

Indult Bétsből, Pénteken September' 12-dik napján, 1817-dik esztendőben.

Spanyolország 's az ö Plántatartományai.

Egy levélben, a' melly Augustus' 1-ső napján indult *Kadiksból*, ilyen nevezetes tikkely találtatik: — „Mi szükségesnek lenni találjuk (ezt kereskedő írja más kereskedőhöz) tudtokra adni uraságtoknak, hogy ahoz tartsák 's alkalmaztassák magokat, hogy Európából nem soká egy rettenetes expeditzió fog elevezni Buenos - Ayr esnek megtámódására; a' mi pedig uraságtok előtt még különösebbnek fog tétzeni, az, hogy ez az *expeditzió* más Hatalmasságokkal egygyütt intéztetett-el 's organizáltatik, a' kik elkötelezték magokat, hogy Spanyolország-nak ezen jelenvaló hadakozásában segítségül legyenek 's véllé egygyütt dolgozzanak. Ezen expeditzió Septemberben vagy Oktoberben tengernek fogja érezteni a' maga vitorláit.“

Éppen most ilyen tikkelyt találunk a' *Londoni* újságlevelekben: — „A' Déli Amerikai insurgensek' hajóinak tengeri prédálásai úgy elhatalmasodott, hogy az az Anglus kereskedőkből álló biztosság, melly a' *Loyd* kávéházának szalájában tartja gyűléseit, fontos tanátskozásokat kezdett tartani ezen tárgy felett, kiváltképpen azért, hogy azok a' *Spanyol* és *Portugallus* kereskedő hajók, mellyeket ezen tengeri prédálók elfogdosnak, nagy részint Angliában *assekuráltattak*. Még nagyobb nyúghatatlanságot okoz pedig az Angliai Assekurans társaságnak az, hogy,

mint hallik, az Anglus Országlószék tudtokra adatta ezen kereskedőknek, hogy telyességgel semmi reménységek ne legyen ahoz, hogy ezen tárgyra nézve valamelly hivatalszerént való lépés vagy közbenjárás tétethessék. Hogy az Anglus Országlószék a' kereskedőknekily nyilatkoztatást tétethetett, ezt a' *Jamaikából* érkezett tudósítások is hitelesíteni látszanak, mellyek azt erőssítik, hogy az azon tengereken találtató *Anglus* hajóknak meghatározott módon meg van parantsolva, hogy az anya Spanyolországra 's a' tölle elpártolt plánta tartományokra nézve, legszorosabb neutralitást tartsanak.

(Ezen Kadiksi és Londoni újságtikkelyek első tekintettel ellenkezni látszanak egymással: de ha azok a' dolgok eszünkbe jutnak, mellyeket ezen tárgyról régibb újságlevelekben olvastunk, azonnal eltűnik szemünk előtt minden ellenkezés).

„*Anglia* úgy szoll egy *Londoni Statisticus* író) a' VII - dik *Ferdinandus* fogsága alatt ajánlotta vala az Amerikai elpártolt tartományokra nézve az akkor Kadiksban tartózkodott Királyi Országlószéknek (Régenségnek) a' közbenjárást, ily feltételek alatt: — „Minden megtörténtekről el kell felejtkezni; a' plántatartományoknak meg kell engedni, hogy kereskedést folytathassanak az idegenekkel is magok között is, tsak némely kedvező feltételeket kötvén - ki az anyaország' számára; meg kell engedni, hogy tisztsé-

geket, még legfőbbeket is, milyenek a' Kormányozóságok, Vice-Királyságok, 's több effélék, a' plántatartományokból való emberek is viselhessenek, 's hogy a' Cortesek' gyűlésébe is követeket küldhessenek; 's hogy ugyan ők a' VII-dik *Ferdinandus'* hűségére megesküvén néki a' Frantzia járomnak lerázásában segítségül legyenek. A' Regenség és a' Cortesek nem fogadták-el Angliának ezen ajánlásait, tsak azért, hogy Angliától jött, mely eránt ők úgy gondolkoztak, hogy benne semmi bizodalmat nem helyhezthetik. *Anglia*, az 1811-dik esztendőben is megújította ugyan ezen ajánlásait: de ekkor sem fogadták-el, mellyet ekkor kiváltképpen a' Radixsi Kereskedők okoztak, a' kik ekképpen szóllottak: *Szabad kereskedést engedni a' Spanyol plántatartományoknak veszedelmesebb lenne az anya Spanyolországra nézve, még mint a' Frantziának ide való beütése is; mert az által, minden kereskedését, fábrikáit, függetlenségét, sőt vallását 's Constitúzióját is elvesztené Spanyol ország.*"

Az az Anglus író, kinek pennájából ezek a' megjegyzések folytak, átaljában úgy ítél erről a' Spanyolok' Amériikai igen véres és kegyetlen hadakozássokról, hogy a' Spanyol plántatartományok oly szorosán összesztatoltatva voltak, vallások, erköltsiségek, és egész karakterjek által a' magok anya Státussokkal, hogy ha ez tsak mi keveset lehagyott volna is a' maga régi erőszakos intézeteiből a' revolúciónak közbejövetele nélkül, ezen plántatartományoknak elpártolása soha meg nem történhetett volna.

Északi Amerika.

Az Egyesült Státusoknak azon hadi hajós serege, melly a' *Washington* nevű lineahajóbol, 1 fregátból, 2 Korvetékből 's 1 Briggből áll, nem régen a' Nápolyi kikötőhelybe evezett-be. Az Anglusok nyughatatlansággal szemlélik ezen

hajós sereget a' Középtengeren le 's fel evezni: —"

„Ez az Amériikai hajós tsoport, így szoll egy Londoni közönséges levél, rendre vette a' Középtengerre nyiló kikötőhelyeket; egygyikből a' másikba veszi evezését; már alig taláztatik ezen tengeren valami oly kikötőhely, mellyet meg nem látogatott volna. Mi végre történik ez? azért-é, hogy az Amériikai hajóknak szem alkatását 's az odavaló hajóslegényeknek derékségeket az egész világ tsudálhassa? vagy pedig azért, hogy ezek a' hajóslegények azon tengerrel, a' melly eddig az ideig előttök egy kevéssé még esmeretlen vala, megismerkedhessenek? *Livornóban, Florintziában, Civita-Vechiában, és Romában,* a' mesterségi műveknek egész magazinumaikat felvásárolták ezen Amériikaiak, 's sok egyéb *Olasz Országi* ritka műveseknek szerzeményeikkel egygyütt, elküldötték Amérikába. Minden láthatja, melly nagyon gyökeresedjék ezen új világbéli embereknek mértékletlen bátorsága, kiknek gazdagsága, és kereskedése tsak Nagy Britanniának kárával nevedik.“

* * *

„Örvendező szívvel 's vigadozó lélekkel inneplették az Egyesült Státusoknak lakosaik, így szoll ellenben az egygyik odavaló újságlevél, Jul. 4 - dik napján a' magok' függetlenségre lett jutásának esztendőnként előforduló napját. Ezen napon telt-el 41-dik esztendeje annak, hogy a' haza' atyai egy *Congressus* ra összegyülekezvén, 's az egeket a' magok tiszta célzásának bizonyosságául híván, az Egyesült Státusoknak szabadságát 's függetlenségét kinyilatkoztatták. Az ólta, hogy e' történt, rettenetes szélveszek kegyetlenkedtek a' földnek színén; mély sohajtozások 's keserves zokogások, mellyeket mindenféle inségek sajtoltak-ki az emberekből, ekhoztatták a' palotákat valamint a' kanyhókat. A' mi törvényhozó 's vég-

rehajtó Hatalmaink a' világnak ezen rázkodásai 's hánykodásai között erős lábra állítottak; 's Státusunk' hitele 's lakosaink' boldogsága gyarapodtak. Az élet' vídamságát a' napnak sugarai szerzik 's táplálják is; a' hol talám világ' kezdetétől fogva erdők voltak, 's a' hol addig csak a' vadak' utálatos orditásaik 's visitásaik hallattak, most virágzó faluknak harangjaik zúgnak és serkentik a' földieket elméjüknek a' felsőbbekre való felemelésére 's magasztalására. Valósággal úgy van, hogy az Egyesült Státusok oriási lépésekkel közelítenek a' hatalomnak és boldogságnak magass gráditsa felé. A' minket körülvevő természet, a' mi hegyeink, mellyeknek tetejek a' fellegeknél magasabbak, 's oly folyóvizeink, tóink, és erdőink, mellyekhez nagyságokra nézve hasonlók a' világnak egygyik más részében sem találhatunk, előre való mutatójául szolgáltak annak a' jövődöi nagyságnak, melyre elhatározotva valánk. Vetélkedő és irigy szemekkel inkább és gyakrabban, mint jó kedvel bámulja Európa a' mi erönknek nevedését. Ki is nyilatkoztatták már ott a' mi ellenségeink azon reménységeket, hogy ök még rajtuk a' keresményi szorgalmatoskodás' mesterségei, vagy pedig fegyvereik' ereje által győzedelmeskedni fognak. De bajosan fogják ök ezen reménységeket betelyesedve szemlélni; mert közel vagyunk már mi ahoz az időhöz, melyben a' legjobb tengeri seregektől csak annyit fogunk félni, mint most bizonyos újságleveleknek sértegető megtámadásaiktól. —

„Országunknak minden szegleteiben lakozó polgárjaink szívvel lélekkel innepelték függetlenségünk' megfundáltatásának feljebb említett napját; sőt némely városainkban társasági vidám vendégségekkel is. Sale m városában egyebek közt ezek a' pohárköszönések is elő fordultak: — *Eljen Washintonnak az emlékezete, a' ki első volt a' hadákozásban, első*

a' békeességben, első hazája' fiainak szívekben! — A' Kötélverök' nevében: *Ohajtuk, hogy kezünk' munkájának gyümöltse nyakékességül, (mint nyakra való) szolgáljon annak, ki a' mi politikai egygyesülésünk' kötelének feloldozását megpróbálja!* — A' serlözök' nevében: *A' mi üstünkben főjön meg minden, a' ki valami rosszat főz!*“

P r u s s z i a.

Mit főzött Oberster Massenbach, a' miért Ménusi Frankfurt városában elfogták 's Berlinbe 's innét Küstrin várába fogságra vitték, tudva lehet már most mindenek előtt, minthogy a' Rénsi Mercurius e' hónap' 2-dikán az Ország-lószék' parantsolatjára ilyen hivatalserént való tudósítást hirdetett - ki felölle: —“

„A' még mostan is Prusszus szolgálatban lévő Oberster Massenbach, hivatalos szolgálatjával ellenkező módon viselte magát, minthogy egy fennálló 's annak idejében éppen általa projektáltott törvényt, tudni illik: *Hogy a' Generál-Stábbéli tiszteknek semmi olyan irást, melly az Országnek védelmezését illeti, és a' melly katonai hitletétel mellett az ö kezére bizattatik, közönségesse tenni nem szabad,* által hágott, és némely irásokat, mellyek a' Prusszus Státusokra nézve nem minden fontosságnélkülvalók voltak, nyomtatásban világ' eleibe bocsátott. Ő az 1811-ben önkéntvaló indulatból kérte a' Királyt, hogy néki ezen irásoknak kiadásáért bocsásson - meg, megigérvén, hogy az efféle irások' kihirdetésének békét fog hagyni. A' folyó 1817-dik esztendőben Januárius' 5-dikén kérelevelet adván - be, azt kívánta, hogy a' Prusszus szolgálatból ereszsze-el: melyhezképpent a' Prussziai Status-Cancellarius Hertzeg *Hardenberg*, a' múlt Febr. 10-dikén tudósította ötet irásban, hogy a' Király az ö elbocsátásától nem idegen, csak azt kíván-

nya az Oberster úrtól mint elmulaszthatatlan feltételt, hogy Berlinben haladék nélkül megjelenvén mind azokat az írásokat és egyéb holmikat, mellyek, mint General-Stábnál szolgált tisztviselőnek, még kezei között találtatnak, adja-ki. Minthogy pedig Oberster Massenbach a' Királynak ezen parantsolatját nem csak nem telyesítette, hanem későbbre azután több olyan írásoknak is, mint a' milyeknek azok voltak, mellyeket már más alkalmatossággal közönségessé tett vala, ki nyomtattatását is kihirdette, még pedig oly módon, hogy az igazságok 's a' hibák nagyon özsze zavartattak; 's még azt az ajánlást is mérészlette tenni, vagy megmerte kínálni a' Pruszsiai Királyi Ország-lószéket, hogy egy meghatározott summáért kiadja néki az említett írásokat, a' melly módon ellehet kerülni azoknak közönségessé tétettetését: mind ezekre nézve ő, a' Király' parantsolatjára, mint még most is Pruszsus Oberster, Frankfurtban elfogattatott 's Berlinbe vitetett, hogy ott egy katona törvényszék előtt adjon számot."

Az itt következő tudósításból, a' melly Augustus' 28-dikán indúlt a' *Sléziai* szélekről, már most meglehetősen által lehet látni, hogy miképpen támadhatott *Breszlauban* az a' népzendülés, a' melyről közlelbbi levelünkben emlékeztünk: —

„A' mai posta, így szoll a' tudósító, nem vélt híreket hozza *Breszlauból*. A' második szakaszbeli *Landwehr*-insurgenseket, mellyek a' *Breszlai* polgárokból formáltattak, ezen napokban szedték-ki és organizálták. Ebbe a' szalaszba a' 25 esztendőtől fogva 56-tig való idejű emberek tartoznak. Ezek meghivatattak, hogy a' *katonahitnek* letételére álljanak elő: de őket azt mondták, hogy a' haza' szolgálatjára, gyakoroltatásra, 's mikor a' szükség kívánni fogja a' tsatázó mzeőre is készséggel elő fognak állani,

hanem, hogy hitletétel által magokat a' katonai karnak alája vessék, már ezt nem tselekedhetik. Töllők tsak a' polgári hitnek letételét lehet kívánni. Az ő hibás gondolkodássokat elhárítani iparkodtak az előljárók, melly végre néhány versben özsze gyűjtötték őket: de őket tovább is tsak megmaradtak előbbeni vélekedések mellett; 's mint mondják egy katona tisztnek némely kifejezéseit még megátalkodottabbakká tették határozások mellett 's még jobban felmérgeztették őket. Az azt követett éjjel néhány polgárok, a' kik legmegátalkodottabbak voltak, fogságra vitettek. Más nap' reggel oly hír terjedett-el, hogy azok közzül, kiket fogságra vittek vala, egynek a' felesége, két gyermekeit karjaira vévén, vellek egygyütt az *Oderába* ugrott. Ennek hallására a' nép azonnal özsze futott, az utzákon nagy lármával le 's fel nyargalt, a' Kormányozószerék' épületébe berontott, a' tanátskozó szalában a' székeket asztalokat özsze törte, azután a' politziai előlülön akarta boszszúját állani, de ezt szerentsére nem találta othon; egy szóval mindent elkövetett, a' mi egy valóságos támadáshoz illik. A' katonaság hamarjában elő állittatott, 's verekedésre került a' dolog, melyben néhány polgárok megöltettek. A' szomszédóságokból egy Regiment szekereken sietve beérkezett a' városba; ágyuk vonattattak-ki, a' fegyveres vigyázó tsoportok járnai kezdték le 's fel az utzákon, 's az éjjelt a' főbb piatzokon a' szabad ég alatt töltötték-el tüzek mellett. Így állittatott végezetre lassanként helyre a' tsendesség, de tsak fegyveres erő által. Merkel úr, a' Kormányozószerék' előlülője, ki egy derék jó ember, ekkor nem volt itthon: de minden órán várják megérkezését, a' ki, reménségünk szerént le fogja ttendesíteni a' felháborodott elmék' hanykodását. Most azonközben egész *Breszlau* városának te-

kintete olyan, mintha az ellenségtől megszállva volna.“

* * *

Pruszsziában elakarják enyésztetni a' *Protestans* és *Luteranus* nevezeteket. A' belső dolgokra ügyelő Ministernek egy kerülő irásában, mellyet a' Pruszsziái Monárkhiában találtató két *Protestans* válasú papsághoz intézett, elébb egy meghívás fordul elő, melly által intetnek a' Papok, hogy a' Reformatciónak most előforduló *Secularis Innepe'* alkalmatosságával mondandó predikátióikban, minden nem-*Protestans*okat érdeklő éles kifejezésektől és sértegetésektől magokat, mint az igaz *Evángyélium*i tudománnyal ellenkező dolgoktól, tartóztassák-meg. — Azután jónak találta a' Minister megjegyezni, hogy a' *Proiestans* nevezet, bár mi fontos jelentésű lehetett is akkor, mikor behozatott, mind azonáltal akkor is inkább csak az *Protestans* Fejedelmeknek és egyéb Rendeknek külső jusaik eránt való protestálásaikat fejezte-ki a' hitnek és ekklesiái rendtartásoknak állapotjára nézve, mint az *Evángélium*i ekklesiának belső tulajdonságát 's tudományának értelmeit; úgy hogy, ha ezen utolsó tekintetben is élnek véle, némely hibás magyarázatokra, mint az újabb időkben megtörtént, könnyen alkalmatosságú szolgálhat. Tehát úgy látszik, hogy ezen nevezeteket *Protestans*, *Protestans Ekklesia*, jó leszen azon régi időknek vissza adni, mikor szokásba jöttek, 's helyettek ezen inkábbérthetőket felvenni: *Evángélium*i *Ekklesia*, *Evángélius Keresztények*. Luther maga is ki-kelt minden részre hajlási nevezetek ellen, mint különösen az ellen is, hogy az *Evángyeliikus hitűek*, magokat *Lutheranus*oknak nevezik, 's az *Evángyélium*ra, a' *Kristus'* tudományára, mint a' *Keresztény Hit'* egyetlenegy fundamentumára, igazítja őket.

Orosz Birodalom.

Augustus' 5-dikén fényes tengeri gyakorlási munkát tett a' *Kronstadti* öbölben a' hadi hajós sereg, mellyen a' Császár is jelen volt a' Nagy Hertzegekkel, Pruszsziái *Wilhelmus* Princzel, és sok más nagy Generálisokkal. Ugyan azon hónap' 11-dikén *Oranienbaumnál* mutatnak hasonló katonai próbát 70,000 emberek.

Sándor Császár, mint közönséges levelekben olvassuk, *Petersburgból* elútozni 's 18 hónapokat másutt tölteni szándékszik. A' telet részint *Moskauban* részint *Warschauban* tölti; azután birodalmának déli részeit járja-be; meglátogatja név szerént *Krimiát*, *Kasánt*, *Astrakant* 's a' többi. Ez úttal birodalmának minden pallérozottabb tartományait bejárni 's azokat maga személyesen és közelről megismerni, szándékszik ő Császári Felsége.

Az itt következő tikkely a' *Petersburgi* ujságban találtatik: *Woroneshből* Jul. 9-dikén írják, hogy *Bodraw* nevű várostól nem messze a' *Bituk'* vizéntúl *Sloboden* nevű városnak határán valami parandos parlag földön egyszerre szörnyű sok, iznyi hosszúságú 's lúd-toll vastagságú, barnásló fejér férgek jelentek-meg, mellyek azon darab földön mindent megemésztettek, 's mint a' sáska oly nagyon szaporodtak. Az ott lévő politziai előljárók' intézetére ez a' föld azonnal felásott 's össze égettetett, de nem használt, minthogy a' férgek ismét megjelentek. Melly után a' *Borowi* és környéki lakosok, szent képekkel és papi processióval ezen helyre kimenvén azt szent vizzel meghintezték 's imátkoztak. A' következő napon szörnyű sok olyan várjuk és egyéb madarak, mellyek az új vetéseken járnak, ugyan ott megjelenvén, a' férgemet mind kiirtották onnét. A' ki hiszen, megtalálja!

Hazai Dolgok és egyéb Toldalékok.

Magyar Ország.

A' Csanádi Kerületben lévő több N. E. Görög Hitü Nemzeti Oskoláknak nagy érdemü Helybeli Directora *Popovits Miklós* úr meg nem lankadó buzgósággal azon lévén, hogy az említett Felekezet' Nemzeti Oskolai Fundusa öregbedjen, nem tsak maga önként való szántából 1000 forintokkal nevelte azt, hanem másokat is hasonló kegyes adakozásra felindított. Háláadó szívvel teszi ezt közönségessé a' mondott Oskolai fundust igazgató Deputatio.

Posonban a' Notre Dame nevü Apátságoknak Klastroma, mellyet hogy ne esmerne és tisztelne Hazánk, holott a' szép Nemből olly sokan neveltetnek benne szép előmenetellel a' leg jobb Házakból? ismét egy igen öreg, és tiszteletre méltó tagjától fosztatott meg a' halál által. Tudniillik a' múltt Hónapnak utolsó napján Medgyesi *Mednyánszky Ersébeth* Báró Kisaszszony kegyes és jóltévő életének 71-dik esztendejében meghalálozott. Tsak még 16 nap kellett volna, hogy klastromi életének 50 esztendeje tellyes lett volna. Kimulása előtt 3 nappal vették fel magokra ugyan azon Klastromban egy Tirolisi, egy Grétzi, és egy Austriai Születésü Aszszonyszemélyek a' fátyolt.

* * *

Pesten Gyűladás (a' Nemzeti Gazdából).

Aug. 27-dikén, délutánni 2 órakor, a' Teresiai nevü külső városban, az Ákátzia-úttza' alsó szegletén álló tsapszék, a' mint mondják, a' konyhán vólt gondatlanság miatt, kigyűladt. Minthogy pedig ott, az egész környék sindellel és náddal fedett házakhol áll, ámbár a' vi-

zipuska, oda tsak egy jó futámodásnyira, az újj templom előtt áll, még is megégett 11 ház, és öt vagy hatnak a' fedelét le kellett verni. Hogy több kár nem esett, a' magános, edénnyel lotsolókon és fedélbontókon kívül, leginkább az élő fákkal tele kerteknek lehet köszönni.

* * *

Horváth Országból Zágrábból.—

A' kik az ifjuság' nevelésében fáradoznak, vagy tsak buzditják is azt a' tudományoknak és jó erköltsöknek szeretetére és gyakorlására, olyan dolgot tsinálnak, melly nekik méltán just adhat a' Haza' tiszteletére, és háládatosságára. Szerentsésnek tarthatja magát Vágráb városa, hogy egyszerre mind a' két dologra példával szolgálhat az effélékben gyönyörködőknek. Nevezetesen Méltóságos és Fő Tisztelendő *Abrahám* Apátor, *Zágrábi* Kanonok, a' *Zágrábi* Tudományos kerületben Királyi Fő Director, és K. Tanátsos Szomszédvári *Sermege József* úr mihelyt 1812-dik esztendőben Felséges urunk által mostani hivatalára rendeltetett, egyszeribe arra fordította fő gondját, hogy a' tanuló ifjakban még gyenge korokban betsepegtetődnek a' tudományoknak szeretete. Erre a' végre nem tsak azt tselekedte, hogy külömbkülömbféle p. o. könyv, — papiros, — pénzbeli jutalmak által buzdította a' tanulókat, hanem tulajdon költségén a' 4 felvigyázása alatt lévő Gymnasiumok számára aranyos, és ezüstös penzekeket is készítettett, mellyeket a' szorgalmasabb ifjak között kiosztatott. Mint-hogy továbbá a' tudományos készülétekben is nagy fogyatkozást látott, nem keresett soká más jóltévőket, hanem maga a' múlt 1816. esztendőben Geografiai Földabroszokat, Ég' és Föld' golyóbisát és

egyebeket Bétsből tulajdon költségén hozatott. Ezenkívül valamikor tsak az oskolákat megvi'sgálta, mind annyiszor az írásra megkivántató dolgokat bőséggel ajándékozta. Ide járúl az is, hogy a' Zágrábi Akademiának Könyves háza inkább tsak a' mojóknak táplálására, mint a' Közönséges Tanítóknak segedelmekre szolgált az ő idejéig, a' tisztelt Méltóság pedig ugyan azt a' köz használásra meg nyitatta; ő maga sok könyveket ajándékozott abba, és előljáróban 100 forintokat ajánlott egyéb könyveknek szerzésére. Nem felejtkezett el a' Nemes ifjakkak Convictusáról is, sőt inkább nyilván megmutatta, hogy azt egész erővel helyre akarja állítani. Ugyanis az abban lévő Ifjakkak tartássokra fát, főzeléket, és gabonát önként ajánlott és adott. Legközelebb pedig a' szegény de szorgalmas ifjak között meglehetősen summa pénzt kiosztatott, és ha öszve számlálnánk mind azokat az ajándékokat, mellyeket K. Fő Directorságának kezdetétől fogva kiadott, több ezerekre telnének azok.

Nem múlathatjuk el, hogy a' Magyar Nyelv és Litteratúra a' Zágrábi Akademiánál lévő Professora, és Verözt Vármegye Tábla Birája Titt. *Rätz István* úrnak ditséretes Tanítói buzgóságát is ezennel meg ne emlittsük. Ez az úr hogy a' Horvát Ifjuságot a' Magyar nyelv tanulására annál jobban fel buzdította mind a' multt, mind e' most folyó Esztendőben 100 forint jutalmat tett fel, mellyhez a' Magyar Törvénynek helybeli Professora Tek. *Domin Imre* úr is 5 forintokat adott. Ez a' jutalom az iden Augustus' 2-dikán a' közöntéges megvisgáltatás alkalmatosságával a' Mélt. Fő Director úr által ki is osztatott a' jobb Tanulók között.

E r d é l y.

Koldsvárhoz lett közelítésekör Császár és Császárné ő Felségeket a' város'

utzáin egész a' Fő Kormányozó Gr. *Bánffy György* Ur ő Excellentiája' házáig, melly egy 50 szobából álló szép épület, a' polgárság és tanuló ifjuság kezeikben zöld ágakat tartván, várták 's fogadták, harangzúgás és mozsarak' durrogása közt. Ezen kettős sor 's a' véghetetlen sokaságnak örvendező kiáltásai között tartottak ő Felségek' a' nevezett épület felé való bemeneteljeket, a' hova tsinosan felöltözöködött tanuló leánykák sora között mentek-fel a' gráditsonon ő Felségek, 's a' főbb polgári 's katonai tisztviselőknak 's a' papságnak udvarlásaikat elfogadni kegyelmesen méltóztattak. Nem soká a' folyasórol az ő Felségeket látni ohajtó sokaságnak is megmutatták magokat. Megérkezésüket követett napon (19-dikben) délelőtt a' Dikastériumokat, 's a' Vármegye és Város Deputátusait fogadták-el ő Felségek, délután pedig Császárné ő Felsége különösen a' fő Asszonyosságokat; 20-dikban, mint Szent István innepe' napján a' piatzon lévő nagy templomba mentek ő Felségek, a' hol kárpit alatt nagy misét halgattak, mellyet Erdélyországi Püspök *Rudnay Sándor* úr ő Excellentiája mondott. Ez nap estve a' város pompásan ki volt világosítva, minthogy ő Felségek megérkezése estvéjén a' zápor eső ezen tisztelettételt gátolta. Sok házak különös nagy készülletekkel, képekkel, írásokkal diszeskedtek, mellyek között Gróf *Kemény Sámuel*, Gróf *Bánffy József*, Gróf *Haller Gábor*, Gróf *Bánffy Generális*, Bárá *Vesselényi József* 's több nagy Méltóságoknak palotaik kitetszettek. Más nap méltóztatott ő Felsége a' Császár némelly templomokat, az Universitásnak munkában lévő épületét, a' Convictust, Seminariumot, és Gymnasiumot megnézegetni. Illy Felséges leereszkedést a' Regyes Oskolabeli Szerzetesek és a' Kir. Lyceum a' Felség jövetelére készült deák Ódával kivántak megtisztelni. Fels. Császár-

nénk tiszteletére pedig német Ódát mutattak-be. (Folytatása a' jövő kedden következik).

Tudományos Ujság.

Régen fáradoznak már a' Természet' Buvárai, hogy minden oldalról kitapogathassák annak a' materiának természetét, melly a' felhőkben azon rémülést okozó dolgokat viszi véghez, mellyeket égiháborúk' alkalmatosságával tapasztalni szoktunk. Ditsekedve mondhatjuk, hogy sokat is tudunk már ezen tekintetben olyat, a' miről a' régiek még csak nem is álmodoztak. Mindazáltal meg kell azt is vallanunk hogy sok dolgok homályban vagynak még előttünk e' részben, mellyeket a' fáradhatatlan vizsgálódás apródonként fog majd idővel fel fedezni. Jó ideje már, hogy meg fordult a' Természet' vizsgálóknak fejekben ez a' kérdés, valyon a' menykő materia, vagy az ugy nevezett *Electricitas* segíti e' a' plántáknak nevedését vagy nem? Sok próbákat tettek ennek kitapogatóására. De mind eddig nem lehetett azt tökéletesen meg állítani. Annyit a' mindennapi tapasztalás bizonyít, hogy égiháborúk után sokkal elevenebben nőnek a' plánták, és ha menykő materiával meg terheli az ember a' levegőt, és ebbe valamelly virágot vagy füvet tesz, észre vehető módon diszlenek ezek. No de még itt sok olyan környülállások lehetnek, mellyek ugyan azon célra munkálván, a' dolgot jobbra vagy balra eldönteni nem engedik. Ha a' menykő matéria minden világosság és meleg nélkül segíti a' plánták' növést: úgy talán nagyobb bizonyossággal lehet

mondani, hogy igaz az, a' mit a' tapasztalás is bizonyít. És éppen ebből a' szempontból indult ki egy Tudós mostanában, ilyen próbát tévén. Téli időben egy nagyon setészobában külömkülömbféle plántákat tsupa vízzel megtöltött üvegekbe, továbbá tiszta kovatsal megtöltött tserép edényekbe, és külön ismét kerti földel megtöltött fazekakba belé rakott, ezeket mindennap vízzel megöntözte, és ezen illy készülettel lévő plántákat az izoláló vagy minden közösüléstől elzáró székekre helyheztette. Ugyan azon szobában hasonló edényekbe éppen olyan plántákat rakott az elsőbkek mellé. Az izoláló széken álló plántákat mindennap ötször hatszor egy fertály vagy fél óráig is elektrizálta. Az elektrizált plánták szépen meg éltek, és az elektrizálás közben azt is lehetett rajtok tapasztalni, hogy a' leveleknek tsutsaikból vagy a' plántáknak más hegyes részeikből és későbbben a' virágoknak tsutsaikból is szép electricitási világosság sugárlott ki. Az egészséges plánták sokáig el éltek így, virágoztak, és gyümölsöket is termettek, mellyekben ugyan azon állató részek voltak meg, a' mellyeket a' rendes uton nevelt plántákban találunk. Sőt még a' hervadozásra hajlandó plánták is ezen módon ismét meg éltek, és új életet kaptak. Ellenben a' hasonló készületü de nem elektrizált plánták mind el hervadtak, és kevés idő múlva megszűntek élni. Melly próbatétel tehát világosan megmutatja, hogy a' menykő, — vagy electricitási matéria a' plánták' nevedésének elősegítő eszköze.

Száz forint huszas pénzért, adtak Váltó czédulában: —
Sept. 9 - ik napján $309\frac{1}{8}$ — 10 - dikén $310\frac{1}{4}$ — 11 - dikén $310\frac{1}{4}$ forintot.